Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXIII. | Cena lista je $6.00 | Entered as second-class matter January 28, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. | Chicago, Ill., petek, 22. avgusta (August 22), 1930. | Subscription $6.00 Yearly | STEV.—NUMBER 198

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

KANADA PRIPRAVLJA REVIZIJO CARINE

Udarjena bo ameriška trgovina, ker se bo njen izvoz zmanjšal za najmanj petsto milijonov dolarjev na leto

Ottawa, Ont., 21. avg. — V dobro poučenih političnih krogih se širijo govorice, da bo na prihodnjem izrednem zasedanju kanadskega parlamenta predložen načrt za revizijo tarifnih določb, da se tako odpomore industrijam, ki so bile najbolj prizadete radi depresije. Novoizvoljeni premijer R. B. Bennett bo sklical parlament k zasedanju prihodnji mesec.

V prošlem letu je Kanada kupila v Združenih državah za $900,000,000 blaga. Če bo uveljavljen revizijski načrt, kakor si ga zamišlja administracija, se bo uvoz industrijskih produktov iz Združenih držav zmanjšal na štiristo milijonov letno, ker bodo sprejete višje carinske določbe proti uvažanju izdelkov, ki se lahko producirajo v Kanadi. Bennett bo najbrž gledal, da izvede svoje obljube, ki jih je dal v volilni kampanji in v katerih je poudarjal, da bo njegova naloga, protektirati kanadske industrije.

Tekstilna industrija je najbolj prizadeta radi depresije. Mnogo tovaren je ustavilo obrat, veliko drugih pa dela s skrajšanim časom. Zato je mnenje administracije, da edino visoke tarifne določbe proti produktom iz inozemskih držav lahko preprečijo razširjanje brezposelnosti, ki ga je povzročila industrijska depresija.

Bivši delavski voditelj kupil drago posestvo

McCarthy, bivši predsednik Sveta stavbnih strok v Kaliforniji, je kupil posestvo za $110,000. Ta denar je "zaslužil" z zagovarjanjem protidelavske politike kalifornijskih elektrarskih magnatov

San Francisco, Cal. — (F. P.) — P. H. McCarty, ki je bil mnogo let voditelj stavbinskih strokovnih unij v Kaliforniji in ki se je umaknil iz javnosti l. 1923, je kupil lepo posestvo v bližini Los Altosa, Cal., ki ga stane $110,000, vredno pa je kot pravi sam, še enkrat toliko.

Kje je mož dobil toliko denarja? Najmanj deset tisoč je dobil od privatnih družb, ki lastujejo javne naprave, za katere je delal. Pred osmimi leti je kalifornijsko delavstvo podpiralo predlagani dodatek k državni ustavi, ki bi bil avtoriziral državo, da bi bila lahko proizvajala svojo lastno vodno-električno silo. Pacific Gas & Electric Co. in druge privatne elektrarske družbe so nasprotovale temu predlogu in njim se je bil pridružil tudi McCarthy, ki je bil tedaj predsednik Sveta stavbinskih unij v Kaliforniji. Ko je bila kampanja v največjem razmahu, je McCarthy izdal posebno izdajo lista 'Organized Labor', ki ga je v desettisočih razposlal po deželi; v tej izdaji je McCarthy silovito napadal predlagani amendment k državni ustavi. Predloga je bila poražena.

Pozneje je prišla senatna preiskava kampanjskih fondov. Predsednik P. G. & E. družbe je pred preiskovalno komisijo priznal, da je dal McCarthyju $10,000, da je nasprotoval predlogi. McCarthy je bil dolgo časa poznan kot orodje v rokah kalifornijskih elektrarskih magnatov. L. 1910 je bil izvoljen županom mesta San Francisco na unijski listi. Tekom svoje administracije je imenoval nekega pisarniškega nameščenca omenjene družbe mestnim policijskim načelnikom. Njegovo ime je Gus White in mož se je žalostno proslavil v znanem procesu proti Mooneyju in Billingsu.

Dve leti potem, ko je bil White imenovan policijskim načelnikom, so zastavkali elektrarski delavci pri P. G. & E. družbi, ki so bili organizirani v Mednarodni uniji elektrarskih delavcev. White je to stavko zlomil s silo. Tudi McCarthy, ki tedaj ni bil več župan, je pomagal delodajalcem zlomiti omenjeno stavko. Tom Mooney se je tekom te stavke boril za stavkujoče električarje. L. 1916 je bil Mooney obdolžen znanega bombnega napada ob priliki militarističnih demonstracij v San Franciscu. Poveljnik detektivskega oddelka Duncan Matheson je aretiral Mooneyja in Billingsa. Pred nedavnim je isti Matheson priznal pred Edward McKenzijem, ki zagovarja Billingsa, da je izvršil aretacijo obeh delavskih voditeljev na povelje policijskega načelnika Whiteja, katerega je spravil na čelo policijskega departmenta "delavski" voditelj McCarthy, ki je tekom svojega udejstvovanja na unijskem strokovnem polju "zaslužil" toliko denarja, da si je zdaj kupil $110,000 vredno posestvo.

Šerif se upri sodniku in ni hotel zapreti ženske

Salinas, Cal.—Šerif Carl H. Abbot se je upri odloku policijskega sodnika John Thompsona in ni hotel zapreti v ječo 70 let staro žensko, ki je bila obsojena v zapor za 100 dni na obtožbo kršitve prohibičnega zakona.

Mary Serrano je pred sodnikom priznala krivdo, da je bilo deset galonov vina, ki so ga prohibični agenti našli v stanovanju, njena lastnina, nakar jo je sodnik obsodil na plačitev $500 globe ali sto dni zapora. Serrano se je odločila za zaporno kazen in ko je prišla pred šerifa, da jo odvede v ječo, je ta ni hotel zapreti, temveč jo je poslal v bolnišnico.

Green je bil spet dobro okrtačen

Tajnik Lige za neodvisno politično akcijo biča predsednika Ameriške delavske federacije, ker je v minnesotskih primarnih volitvah podpiral senatorja Schalla proti Ernest Lundeenu

New York. — (FP) — Howard Y. Williams, tajnik Lige za neodvisno politično akcijo, ostro obsoja predsednika federacije Greena, ki je tekom primarnih volitev v Minnesoti podpiral senatorja Tom Schalla proti kandidatu Farmarsko - delavske stranke Ernest Lundeenu. Williams pravi, da je Schall navaden demagog in da bi mu predsednik federacije ne bi smel nakloniti svoje podpore. Liga, izjavlja Williams, je odobrila Farmarsko-delavsko stranko v Minnesoti in bo tudi pomagala njenim kandidatom pri jesenskih splošnih volitvah z govorniki, kot so John Dewey, Oswald Garrison Villard in Kirby Page, ki so vsi uradniki lige.

"Minnesotska farmarsko-delavska stranka je najmočnejša tretja stranka v deželi," izjavlja Williams. "S Henrik Shipsteadom v senatu in s Paul Kvalejem v kongresu, je edina politična organizacija izven starih strank, ki ima svoje zastopnike v Washingtonu. In delavski voditelji, ki vodijo opozicijo proti tej stranki, s tem delajo proti interesom delavstva, ker podpirajo njegove sovražnike, njegovim prijateljem pa nasprotujejo."

Novo zaslišanje Billingsa

San Francisco, Cal. — Državno vrhovno sodišče je odredilo novo zaslišanje glede Warren K. Billingsa, ko je prejelo dodatno evidenco glede njegovega slučaja. Njena vsebina je še neznana in bo predložena, ko se otvori zasedanje sodišča prihodnji teden.

PREMOGOVNIKI BODO PRIČELI ZOBRATOM

Deset tisoč rudarjev bo ponovno uposlenih na polju antracita

Washington, D. C., 21. avg. — Okrog deset tisoč rudarjev se bo vrnilo na delo v kratkem, ker so se lastniki premogovnikov odločili za obnovitev obrata, kar je rezultat mezdne pogodbe. Tako se glasi poročilo James J. Davisa, tajnika zveznega delavskega departmenta, ki ga je podal predsedniku Hooverju. Poleg tega se bo začelo tudi s konstrukcijskimi deli, ki bodo stala $25,000,000 in so obsežnejša od vseh, ki so bila že kdaj podvzeta na polju trdega premoga.

Philadelphia & Reading Coal Iron Co. bo pričela z obratovanjem v 32 premogovnikih, je dejal Davis. Skozi poletne mesece jih je ta družba operirala samo osem. Lehigh Coal & Navigation Co. in nekatere druge družbe bodo pričele z obratovanjem premogovnikov v prihodnjh par tednih.

Zaloga premoga v skladiščih je za milijon ton manjša, kot je bila v istem času prošlega leta, kar je ustvarilo potrebo za obnovitev obrata.

Delavke potrebujejo počitek med delom

Ženski biroj delavskega departmenta zahteva, da se uvede sistem 10-minutnega odmora sredi pol-dnevnega delovnega časa za industrijske delavke

Washington. — (F. P.) — Desetminutni odmor sredi poldnevnega delovnega časa je potreben del programa za protekcijo zdravja industrijskih delavk. Tako izjavlja Ženski biroj zveznega delavskega departmenta, Mary V. Robinson, ravnateljica birojevega odseka za javne informacije, pa pristavlja, da proučevanja raznih ameriških in evropskih znanstvenikov pokazujejo, da taki odmori dejanski zelo koristijo, ker preprečijo naglo utrudljivost, na drugi strani pa delavke osvežijo, da lahko nadaljujejo svoje delo bolj uspešno, vsled česar bi ne bile industrije prav nič na izgubi, četudi bi se delovni čas na ta način skrajšal za dvajset minut dnevno.

V biroju prevladuje mnenje, da bi bilo treba dati delavkam odmor potem, ko so dve, do dve in pol ure na delu. Potreba po počitku je pri posameznih delavkah različna, vendar pa je gotovo, da bi desetminutni odmor koristil vsem industrijskim delavkam in odmor za počitek je potreben v vseh tovarnah, kjer se od delavk zahteva hitro in uspešno delo. Delavke, katerim se ne dovoli odmor med delom, se kmalu utrudijo in začnejo počasneje delati, in delodajalec na ta način v resnici več izgubi, kakor če bi jim dovolil nekoliko odmora med delom.

Nevidna vlada v Ameriki

Kapitalisti in finančniki so pravi vladarji, katerim se morajo pokoriti voditelji političnih strank, ki so na čelu administracije, pravi Gerard

New York, 21. avg. — Kar je bilo že davno znano o nevidni vladi v Združenih državah, je včeraj potrdil tudi James W. Gerard, bivši ameriški poslanik v Nemčiji, ki je navedel imena 59 oseb, med katerimi so finančniki in kapitalisti in katere je označil za prave vladarje Amerike.

Njegova lista pravih vladarjev vsebuje izključno imena kapitalistov in finančnikov, predsednike bank, jeklarske, železniške, elektrarske, rudniške in druge magnate ter lastnike velikih časopisov. Med njimi se blešče John D. Rockefeller, Andrew Mellon, J. P. Morgan, Young, Insull, Schwab, Hearst in drugi. Ime predsednika je izpuščeno iz liste nekronanih vladarjev. Gerard je pojasnil, da svorijo nevidno vlado v Ameriki ljudje, čijih bogastvo in važne pozicije v industrijah jim dajejo moč, da lahko narekujejo in vodijo smernice v narodni in mednarodni politiki, katerim se mora pokoriti administracija v Washingtonu.

Ta skupina kapitalistov in finančnikov je preveč zaposlena, da bi se direktno vtikala v politiko, je dejal Gerard, toda ona izbere ljudi za vse glavne politične urade, ki morajo potem delati po njenih željah in ukazih.

Zanimivo je dejstvo, da je Gerard izpustil iz liste nekronanih vladarjev Hooverjevo ime, kakor tudi imena članov kabineta, omenil pa je Mellona, zakladniškega tajnika, multimilijonarja, ki kontrolira večino industrij v državi Pennsylvaniji.

Miličarji preprečili ponoven napad na otroško kempo

New York. — Večja drhal, ki je uključevala tudi klanovce in legijonarje, je skušala ponovno napasti komunistično otroško kempo v Van Ettenu, N. Y., in da se ni to zgodilo, se je zahvaliti pravočasnemu prihodu oddelka državne milice, ki je razpršil drhal in rešil otroke pred novim nasiljem. Drhal je že dvakrat napadla to kempo in poškodovala ali uničila več predmetov, ki so bili njena lastnina.

Premogovnik pričel z obratovanjem

Harrisburg, Ill., 21. avg.—The Ogara Coal Co. je včeraj pričela z obratovanjem v premogovniku št. 10 v Eldoradu in obenem je naznanila, da bo premogovnik št. 12 pričel obratovati v petek. Družba bo ponovno uposlila 800 rudarjev v obeh premogovnikih.

TRUST ELEKTRIKE BO POVEČAL PROPAGANDO

Tako je izjavil Martin J. Insull pred Institutom za javne zadeve, kjer se je nahajal tudi di Norman Thomas, socialistični kongresni kandidat, ki je zagovarjal idejo javnega lastništva elektrarskih naprav

Charlottesville Va. — (PF) — Martin J. Insull iz Chicaga, zagovornik elektrarskega trusta na Institutu za javne zadeve na univerzi države Virginije, je izjavil, da bodo elektrarske družbe podvojile svojo "izobraževalno" kampanjo, katere namen je ameriško ljudstvo tako "izobraziti", da bi uvidelo potrebo privatnega lastništva elektraren. Norman Thomas, socialistični govornik, je nastopil proti Insullu v obrambo javnega lastništva elektrarskih naprav. Thomas je omenil sistematično zastrupljevanje javnega mnenja po elektrarskem trustu, ki se je izvajalo že dolga leta in katero je odkrila zvezna elektrarska komisija, nakar mu je Insull odgovoril, da je ta preiskava kvečjemu dokazala, da je ameriško ljudstvo potrebno izobrazbe celo bolj, kakor se je dozdaj mislilo in da bo šel trust na delo s podvojeno energijo, da bo pripravil ljudstvo do spoznanja, da so mu privatne družbe potrebne.

Nato je Thomas podal dokaze, da je elektrika Ontarijske hidro-električne komisije in mest kot Seattle, Tacoma in Jamestown, N. Y., mnogo cenejša kakor elektrika v ameriških mestih, ki jo oddajalo razne privatne kompanije. Dejstvo, da je elektrika za domačo in industrijsko porabo v Ontariju polovico cenejša kot v Zed. državah, kjer elektrarski trust monopolizira oddajo elektrike, je bilo iznešeno pred poslušalce po Thomasu, ki je krepko udrihal po trustu v očividno zadovoljstvo poslušalcev, ki so napolnili dvorano, v kateri se je vršila zanimiva debata.

Zvečer je bil Thomas glavni govornik. Govoril je o demokraciji v strojni dobi. Dejal je, da je absurdno govoriti, kakor je govoril predsednik Hoover tekom svoje predsedniške kampanje, o robustnem ekonomskem individualizmu v deželi verižnih trgovin, verižnih bank in celo verižnih farm, kjer peščica mož kontrolira trgovino in industrijo. Povprečni Amerikanec, je rekel Thomas, več ne misli na to, da bi delal za samega sebe, temveč za kakšno korporacijo.

Imitacija ameriških cigaret v Franciji

Pariz.—Francoska vlada, ki ima tobačni monopol, študira in tuhta načrte, kako bi izpodrinila ameriške cigarete, ki poplavljajo njen trg v Franciji. Akoprav so ameriške cigarete skoro dvakrat dražje v Franciji kot v Ameriki, jih vseeno tujci in domačini rajši kupujejo kot cigarete domačega izdelka.

Francoski tobačni monopol je sedaj pričel izdelovati cigarete, ki po barvi in okusu sličijo nekaterim vrstam ameriških cigaret, s katerimi namerava pridobiti nazaj izgubljeni trg.

Lewis še ne misli na mir

Izposloval je sodnijsko prepoved proti reorganizirani rudarski uniji. V injunkciji je imenovan Howat, Walker in drugi voditelji

Springfield, Ill. (FP) — John L. Lewis, voditelj stare rudarske unije, je izposloval od okrožnega sodišča v Bentonu, Ill., sodnijsko prepoved proti reorganizirani rudarski uniji in proti illinoiskemu distriktu. Prepoved je zelo obsežna in je bila izdana po Lewisu naklonjenemu sodniku. Datum zaslišanja še ni določen, toda odvetniki springfieldske frakcije zahtevajo, da se zaslišanje vrši čimprej, ker so prepričani, da bo injunkcija umaknjena čim bo na sodišču pojasnjeno stališče illinoiških rudarjev.

Injukcija, ki jo je izposloval Lewis, prepoveduje pobiranje članskih prispevkov tako 12. distriktu, kakor reorganizirani UMW, čeprav ima le-ta za seboj ogromno večino illinoiskih rudarjev. Injunkcija dalje prepoveduje springfieldski frakciji rabo imena UMW in 12. distrikta in springfieldske unije. Prepoved izrečno omenja Alex Howata, predsednika reorganizirane rudarske unije, njenega tajnika Walkerja, dalje Harry Fishwicka, predsednika dvanajstega distrikta in vse distriktne uradnike.

Slična sodnijska prepoved, čeprav ne tako drastična, je zvezala roke Lewisu, posebno, odkar je bil obsojen na $500 globe zaradi omalovaževanja sodnijskih odlokov. Kakšne posledice bo imelo to injunkcijsko postopanje, se ne ve, sodi pa se, da bo povzročilo še nadaljne zmešnjave. Ta unijski premogovni distrikt je že tako ogrožen vsled konkurence drugega goriva in nizke železniške prevozne tarife ki favorizira neunijski premog iz Kentuckyja na čikaškem trgu. Vsekakor se illinoiskim rudarjem ne obetajo mirni časi in zmede, ki jih povzroča ta boj med obema frakcijama, jim bodo prejkone škodovale.

Haitska vlada protestira

Washington. — Vlada otoške republike Haiti je odstopila v znak protesta proti imenovanju Carl Colvina iz Illinoisa šefom tehničnega biroja otoškega pojedelskega departmenta. Člani odstopivše vlade se ne razumejo z začasnim predsednikom Royjem, ki bo ostal v svojem uradu do novembra, ko bo izvoljen novi kongres, ki bo izbral novega predsednika. Roy skuša ustreči tako otoškim nacionalistom, ki zahtevajo takojšen odpoklic ameriškega vojaštva, kakor tudi ameriškim vojaškim častnikom, ki še vedno vladajo na Haitiju. Pogodba, ki so jo Haitčani podpisali v senci ameriških strojnih pušk l. 1915, daje ameriški vladi pravico, da lahko imenuje inženirje, katere mora potem predsednik Haitija nastaviti kot izvedence v vladi. Colvin je eden teh izvedencev in je bil imenovan po Hooverju.

BREZPOSELNOST SE OBRAČA NA SLABŠE

Julija je bilo manj dela kot v juniju; delavnost raznih industrij v New Yorku, Massachusettsu in drugih državah še vedno pada in brezposelnost narašča

Washington. — (F. P.) — Poročilo Zveznega uposlevalnega urada za mesec julij pokazuje, da se je brezposelnost v tem mesecu obrnila mnogo na slabše in to v vseh državah. Medtem, ko je glavni ravnatelj Jones skušal omiliti poročilo v splošnem, in katera jasno dokazujejo, da je bilo v juliju manj dela kot v juniju.

Iz Massachusettsa poročajo, da večina bombažnih tovaren obratuje le deloma in zelo pod normalo, opaziti pa je bilo neznatno izboljšanje v industriji volnenih izdelkov. Toda večina tovaren širom države je zelo omejila produkcijo; uključene so tovarne čevljev, klobukov, gumijevih obročev, motornih kolesa, nogavic, cigar, otroških vozičkov in druge.

V Jersey Cityju se dela manj kot v juniju, brezposelnih ne manjka in dela ni lahko dobiti. Iz New Yorka prihaja poročilo, da je aktivnost glavnih industrij padla in da se brezposelnostna situacija v juliju ni nič izboljšala. Pennsylvanija ni nič na boljšem; aktivnost tamošnjih glavnih industrij, kakor premogovne, železarske, jeklarske in tekstilne industrije, je znatno manjša in število brezposelnih v teh industrijah je tekom julija narastlo.

Iz Chicaga poročajo: "Tovarne, v katerih se izdelujejo razni stavbni izdelki, se nahajajo v zastoju in število brezposelnih v tej industriji je večje. Tekstilne in oblačilne tovarne se istotako nahajajo v zastoju in le slabo obratujejo. Le del časa obratujejo razne kovinske in strojne tovarne, železolivarne, tovarne avtnih delov in tovarne kurilnih in vodovodnih naprav. Brezposelnost v splošnem je bila znatna skozi ves mesec."

Število zaposlenih delavcev v Wisconsinu v juliju je bilo pod normalo. V Ohiju je bil velik preostanek neizučenih delavcev, in mnogo stavbnih in tovarniških delavcev brez dela. V Michiganu je prišlo ob delo tekom julija večje število tovarniških delavcev, medtem ko večina ostalih delavcev dela le del časa. V Minnesoti in Missouriju je bilo tekom meseca julija večje povpraševanje po poljskih delavcih, kar je nekoliko omililo brezposelnostno krizo v raznih industrijah. Iz Iowe poročajo, da se razmere niso izboljšale in da ni izgledov za skorajšnje izboljšanje. V Novi Mehiki je bil večji preostanek tujih in tudi domačih delavcev. V splošnem je to poročilo bolj črno kot katero koli, ki ga je kdaj izdala kaka zvezna agencija v minulih letih.

Delavci v državnih ladjedelnicah v nevarnosti da pridejo ob delo

Washington. — Če ne bo kongres odobril potrebnih denarnih sredstev za moderniziranje treh starih vojnih ladij, ali če se ne najde zanje kako drugo delo, bo 4,500 delavcev zaposlenih v mornariških ladjedelnicah v Filadelfiji in Norfolku, odpuščenih pred koncem marca. Voditelji v nižji zbornici so sicer obljubili, da bodo sprejeli potrebne mere v decembru, dvomljivo pa je, da bi bil senat pripravljen podpirati ta način odpomoči proti brezposelnosti, ki bi pomenil večje oboroževanje na morju.

Adkins ponovno nominiran za šerifa

Marion, N. C. — Oscar Adkins je bil ponovno nominiran na demokratski listi za šerifa okraja McDowell. Zanj so agitirali agentje tekstilnih družb, ki ni so štedile z denarjem za njegovo izvolitev.

MIROVNE DEMONSTRACIJE V NEMČIJI

Na sliki je videti mirovne demonstracije berlinskih socialistov pred poslopjem Lustgartena v Berlinu. Razen šovinističnega in militarističnega elementa je med ljudstvom Nemčije globoko ukoreninjena protivojna misel, ker je okusilo vse strahote vojne. Propagiranje te misli je največ delo socialne demokracije, h kateri pripada okrog 800,000 oseb.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $8.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $8.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik z listom:
PROSVETA
2657-59 South Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

123

Datum v oklepaju, na primer (July 31-30), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Priznanje Rusije

Vsi progresivni in "uporni" zvezni senatorji se strinjajo s senatorjem Borahom iz Idahe, ki predseduje senatnemu komiteju za inozemske zadeve, da ameriška vlada prizna sedanjo boljševiško vlado v Rusiji.

Ameriški velekapital je priznal rusko vlado že takoj po vojni, s katero je pričel sklepati trgovinske pogodbe, od katerih je seveda imel mastne dobičke. Kapital ne pozna nobenih mej, ne narodnih ne diplomatičnih. Kapital si osvaja vse dežele in izkorišča vse narode, kolikor jih pač more, ker ne pozna usmiljenja ne kompromisov.

Uradno sicer ameriška vlada še ni priznala ruske sovjetske vlade, faktično pa se izmenjavajo med obema vladama tudi diplomatične stvari — skoz druge roke. Ko je bila sovjetska vlada zapletena v vojno s Kitajci v Manžuriji radi tamkajšnjih ruskih železniških interesov, si je štela ameriška vlada v dolžnost, da posvari Rusijo, naj odneha. Sicer se je ameriška vlada za svoje postopanje sklicevala na Kelloggov pakt, ki sta ga podpisali Rusija in Amerika, toda ta pakt je le prazno besedilo na papirju. To se je tudi jasno in odločno pokazalo v odgovoru Rusije ameriški vladi. Rusija je odločno zavrnila vsako vmešavanje v njene zadeve ter dostavila, da bo spor s Kitajsko lahko sama rešila brez Amerike.

Pred par tedni so odpotovali v Moskvo ameriški senatorji Wheeler, Barkley in Cutting. Senator Wheeler je znan ameriški javnosti iz famoznega razkrinkanja "Ohijske gange", izgonom notoričnega justičnega tajnika Daughertyja ter odkritja škandala pod imenom "Teapot Dom". Znano je tudi, da so bili v ta škandal zapleteni razni vladni funkcijonarji, in marsikateri teh je bil silno oškropljen od zapeljivega olja. Senator Wheeler je v preiskavi odločno nastopil in povzročil, da so krivci prišli pred sodnijo. Sedaj se nahaja Wheeler v Rusiji, da prouči tamkajšnje razmere ter da o istih poroča zveznemu senatu v Washingtonu. Nobenega dvoma ni, da ne bi Wheeler priporočal priznanja Rusije. On je bil že preje v Rusiji, leta 1923; letos se je podal tja, da vidi kakšne spremembe je povzročil v Rusiji petletni industrijski program.

S političnega vidika nekateri smatrajo, da je pot Wheelerja in Barkleyja v Rusijo zelo važna. Ta dva sta najbolj ogiašavana kot "radikalna" demokrata in od njihovega vpliva se veliko pričakuje, ako bi se zgodilo, da demokratje dobe kontrolo v senatu.

Združene države so edina velesila, ki še ni priznala ruske boljševiške vlade; vse ostale velesile na evropskem kontinentu so to storile že pred leti, ker se zavedajo važnega pomena v diplomatskih stikih s tako ogromno državo kot je Rusija. Razni ameriški moralisti in puritanci pa si domišljajo, da bodo z neprizнanjem Rusije prisilili boljševike, da bodo pokleknili pred ameriškim zlatim teletom in mu kadili.

Terorizem klanovcev

Pred par dnevi je poslal Federalizirani tisk vsem svojim listom vznemirjajočo vest, da je drhal klanovcev in legijonarjev v Van Etemu, N. Y., napadla otroško komunistično kempo, v kateri se nahaja na oddihu okrog osemdeset delavskih otrok. Drhal je razgrajala v kempi in na razne podle načine terorizirala otroke ter učitelje. Dve učiteljici in dva otroka je drhal prisilila, da so morali poljubovati ameriško zastavo, nato pa jih batinala. Čim je drhal zadostila svojim podivjanim instinktom ter zapustila delavske otroke, vse prestrašene, je pa na šotorišče navalila državna policija, ki je izvršila aretacijo učiteljev.

Podrobnosti o tem terorističnem napadu klanovcev in legijonarjev na nedolžne otroke sicer še niso znane. Ugotovljeno pa je, da je drhal uničila v otroški kempi mnogo imetja, pretepla otroke in učiteljice in po živinsko ravnala v kempi za časa napada. Mednarodna delavska obrana, ki je komunistična ustanova, je poslala brzojaven protest governerju Rooseveltu proti sodelovanju državne policije s klanovsko drhaljo in zahtevala takojšnjo izpustitev aretiranih učiteljev.

Vsi slični teroristični napadi so obsojanja vredni, ker jasno govore o brutalnostih organiziranih tolp patriotičnih sprijencev.

PROSLAVA RUDARJEV V SCRANTONU, PA.

Rudarji na antracitnem polju so uprizorili veliko proslavo ob priliki sprejetja kolektivne pogodbe. Spredaj na levi sta Richard F. Grank, zastopnik operatorjev, in John L. Lewis, predsednik U.M.W. of A. (stare).

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

Vabilo na izlet

Milwaukee, Wis. — Uljudno vabimo vse naše prijatelje in sobrate na izlet, katerega priredijo člani in članice novoustanovljenega društva "Bled" št. 19 JPZS prihodnjo nedeljo, dne 24. avgusta ob krasnem Dvanajstem jezeru, po domače pri Novaku. Zbirali se bomo pri bratu Frank Perkotu na National ave., odkoder se odpeljemo v lepo naravo ob osmih zjutraj na naših Lizinkah in truklh, kakor hitro nas bodo pač te mogle zavleči iz mestnega vrvenja in nesnage, katere se zadnje čase čimdalje več opaža v tej pohujšani ali bolje rečeno nahujskani milwauški naselbini. Torej, prijatelji, vsi na plan prihodnjo nedeljo točno ob osmi uri zjutraj. Vabimo tudi sobrate urednike Prosvete iz grešnega Chicaga, če se hočejo dobro in prijateljsko zabavati, da pridejo med nas v nedeljo.

Kaj je društvo Bled? Društvo Bled je še mlado, staro komaj dva meseca. Ustanovili so ga naši prijatelji rojaki pod Sloginim okriljem. Šteje približno 20 novih članov, ki so skoraj vsi tudi člani SNPJ. Tem se je pa seveda s prestopnimi listi pridružilo že blizu 100 članov tukajšnjih društev, pripadajočih k JPZS. Za društvo se kaže zanimanje na vseh straneh ter je popolnoma sigurno, da bo omenjeno društvo kmalu nadkriljevalo v vseh ozirih marsikatero starejše društvo.

Na zadnji seji se je samo sugestiralo, naj se napravi mali izlet, ampak posledica je bila soglasni sklep, da se to napravi v najkrajšem času, na tak dan, da ne bomo komu škodovali. Oglasili so se člani prostovoljno, da hočejo sodelovati. Naš mesar Steve Novak je pripravljen podariti dva janca, če jih seveda kdo speče. Naš navdušeni blagajnik Mike Šoštarič nam je v prijaznem tonu raztolmačil, da je to njegova specialiteta, kar je tudi na zadnjem Sloginem pikniku dokazal. Seja mu je dala polno moč, da razpolaga s koštruni kakor pač sam ve in zna. (Jaz sem bil pa še posebno vesel, da se je prizanašalo milwaukim koštrunom v tem slučaju in se je obsodilo na smrt le dva westalliška.) Začele so se nam sline cediti ob misli na kosilo, kar je povzročilo debato o pijači. No in takoj se zopet oglasi neki žejni rojak ter poroča, da nam je pred par tedni obljubil prijatelj John Čamernik deset meric 'tistega iz kuta". Ker nima naš glavni blagajnik malih otrok, da bi jim kupoval sladoled, se je ponudil, da prinese s seboj pet galonov sladoleda, kateri bo služil tudi za tekmo na pikniku. Tone Yeray je namreč rekel, da ima ponudbo od neke izdelovalnice sladoleda, da lahko eden navzočih dobi sto dolarjev od kompanije kot nagrado če poje naenkrat gotovo količino sladoleda. Torej tudi to bomo videli v nedeljo. Razume se pa, da se moški ne morejo udeležiti te tekme.

Z različnimi ponudbami so se prijavili še mnogi drugi novi in stari člani naše organizacije. Sestre Ambrosh, Schuler, Sinkovič so se takoj prostovoljno javile, kakor tudi sestra Tilčka Novak, ker ji je glavni tajnik John Lenko nekaj skrivnega obljubil, kar pa še sedaj ne more razjasniti. Nato se oglasi naš stari (včasih so ga imenovali "dobro poznati") komandant ali komedijant Frank Puncer k besedi ter sugerira, da naj napravimo tudi komedijo na izletu, kar se je vsestransko sprejelo. Torej, komedija bo, toliko vem, ampak kakšna se morate prepričati sami. Da pa ne bo zabava brez harmonike, je pa preskrbela sestra Zajec in je Francetu naročila, da mora prinesti s seboj na piknik vse njegove instrumente, vključivši harmoniko in gararntiram vam, da bo Zajec igral take poskočnice, da se bo marsikateremu zaželelo plesati. Sinoči sem šel mimo Zajčevega doma ob pol dvanajstih ter sem slišal na lastna ušesa kako je Francelj vlekel meh (na "frmonki" seveda). To je bil zadosten dokaz, da se "grifa" noč in dan, samo da zadovolji mlado in staro. Na dnevnem redu je še mnogo drugih zanimivosti, katere pa morajo ostati tajne do nedelje, ker drugače bi se lahko zgodilo, da bi bilo preveč radovednežev in bi nam lahko mrtvi koštruni prekmalu izginili. Novak se je tudi izkazal to pot in je napravil posebno ceno za piknlški prostor. Cena parku je šla gor. Zadnjič ni računal Napreju za park nič, a sedaj pa računa France dvakrat toliko. Iz različnih razlogov smo sklenili, da se računa samo za kritje stroškov, ne pričakujemo dobička, in to je en dolar za moške in petdeset centov za ženske.

Na svidenje v nedeljo na Blejskem jezeru. Skoraj sem pozabil omeniti, da nam je prijatelj France Ermenc ravnokar prišedši iz stare domovine prinesel nekaj posebnosti z Bleda. Želeč si prepotrebne mu ženske se je France podal na Blejsko jezero ter se pomikal po stopnicah po kolenih samo, da bi imel priliko zvoniti z "zvonom želja", kar se mu je tudi posrečilo. Rezultat njegovih želj bomo kmalu videli. Zvon, enak onemu, je prinesel France z Bleda ter se ga bo v nedeljo prvič "vleklo" v Ameriki. Skoraj sem vam povedal preveč. O drugem se prepričajte sami.

Za pripravljalni odbor,—član.

Kam so prišli premogarji?

Bridgeport, O. — Kot bivši premogar pazno zasledujem razvoj razmer in težkoče, v katerih se nahajajo danes rudarji na premogovih poljih. Ne rečem, da ne bom šel več delat v premogovnike, kajti človek nikoli ne ve, kaj mu prinese bodočnost, ampak kadarkoli pomislim na razmere, ki vladajo v premogovnikih, me vselej kar strese, posebno ko pomislim, kako je bilo včasih, ko smo imeli unijo. Za mrtvo delo večina kompanij nič ne plača. Pri tehtnicah v mnogih rudnikih ti polovico premoga ukradejo. Določenih delovnih ur ni. Nekateri gredo na delo že ob štirih zjutraj. Malokateri rudar v naši okolici zasluži $20 na teden. Pred stavko so obljubljali, da če gredo delavci delat pod pogoji od l. 1917, da bo delo stalno, zdaj pa delajo 1—2 dni v tednu. In 15. avgusta so spet odtrgali 10% na mezdah. Mezdno znižanje je spremljala obljuba, da bo tri mesece stalno delo, če sprejmejo delavci mezdno znižanje. Rudarjem seve ni kazalo drugega kot sprejeti stavljene pogoje.

Prejšnja National Miners unija, ki menja ime vsake kvatre, je sicer pozivala na stavko, a delavci imajo že skušnje in so bili previdni. Na shodu je bilo sicer sklenjeno, da se prihodnjega dne zastavka, a stavke le ni bilo. Govornik od NMU je priznal, da je v Blaine lokalna podružnica unije, da pa se skoro nihče ne udeležuje njenih sej. To pomeni, da rudarji ne zaupajo tej uniji. Zakaj ji ne zaupajo, pa že vedo. Reči pa moram, da so baš rudarji v premogovnikih najbolj izkoriščani delavci v Ameriki. Kako dolgo bo to še trajalo? Če bi ne vladal razdor v naši nekdaj močl organizaciji, bi delavci lahko upali na skorajšnjo spremembo na boljše, tako pa je le malo upanja. Mislim pa, da bo moral ta boj med nasprotnima si strujama v U. M. W. kmalu ponehati, ker v to ju bodo prisilile razmere, v katerih se danes nahajamo in ki niso ugodne za frakcijske boje. Delavci na premogovih poljih se bodo morali odločiti za pošteno organizacijo, in ta je po mojem mnenju reorganizirana UMW z Alex Howatom na čelu.

Mogoče bo kdo dejal, kaj pa nam pripoveduje o tem, to že sami vemo. Res, nekateri vedo, kje rudarja čevelj žuli in od kje bi lahko prišla pomoč, ampak večina se tega ne zaveda. Za nas člane SNPJ je to velike važnosti in priliko imamo razpravljati o teh problemih na konferencah federacij društev SNPJ. Marsikdo bo ugovarjal, češ, da politika in unijske zadeve ne spadajo na seje federacije. Zakaj ne? SNPJ je delavska podporna organizacija in ima samo v tem okrožju 18 društev, ki pošiljajo svoje zastopnike na seje federacije. Ali bi ne bilo torej umestno, če bi se na teh sejah razmotrivalo tudi o delavskih vprašanjih? Saj smo vsi člani delavci. In saj nas v to silijo razmere. Politike, take, kot je Hooverjeva res ni treba, pač pa je potrebna delavska politika. Nekateri nasprotujejo socialistični stranki in tistim povem, da če bi jaz vedel za kakšno boljšo stranko, da bi se je takoj oklenil. Ampak jaz ne vem za nobeno boljšo stranko v Ameriki. Stari dve poznam in vem, da sta obe enaki — kapitalistični. Sicer se najdejo pri obeh strankah dobri ljudje, ampak ti se morajo pokoriti dolarju, kadar pridejo v kakšne urade. Prav nič bi nam ne škodovalo, če bi se na sejah federacije skušali pogiobiti v to stvar. Čas je, da se začne z resnim delom. Izgubiti pri tem ne moremo nič, lahko pa mnogo pridobimo. Samo dobre volje je treba in složnosti pa gre.

Tukaj se je pričel uriti v petju pevski zbor Naprej, o katerem pa ne vem, ali je samostojen, ali odsek socialističnega kluba št. 11. Vem, da ga začasno financira klub. Jaz sem jih obiskal dne 17. avgusta, ko so bili pevci pri vajah. Videti je, da dobro napredujejo in če bo šlo tako naprej, potem upam, da bomo kmalu slišali Naprejevce peti naše lepe slovenske pesmi. Zbor ima dobrega učitelja v osebi Franka Matkota. In naša dolžnost je, da ta zbor podpiramo in da mu gremo na roke. Mladino je tudi treba nagovarjati na pristop k zboru, ker Matkota veseli učiti mladino. Namen zbora je širiti slovensko pesem in bo rad sodeloval na vseh prireditvah, ne glede, kakšne barve bodo. Pevci imajo zdaj priliko vstopiti v zbor in tudi naš trompetar je vabljen, da se približa. V odboru so: Peter Kroflič, predsednik, Rosy Grdin, tajnica, Louis Gorenc, blagajnik, Frank Matko, pevovodja, Tony Kravanja, Ivanka Pavlovič in Tony Modrik, nadzorniki. Vabijo vse, ki imajo veselje do petja, da se jim pridružijo. Vaje so vsak četrtek in nedeljo ob sedmih zvečer.

Prijatelj napredka.

Poročilo o pikniku

Milwaukee, Wis. — V nedeljo dne 17. avgusta se je vršil piknik na Gazvudovi farmi, katerega čisti dobiček je šel v blagajno SND, katerega nameravamo začeti graditi prihodnje leto. Že zjutraj so se začeli zbirati rojaki v svojih avtih pri stavbišču SND ter se okrasili s cvetjem in se pripravljali za parado po mestnih ulicah. Nato se je cela vrsta avtomobilov uvrstila v povorko, ki se je vila skozi mesto in proti pikniškemu prostoru. Dan je bil lep in ne prevroč, zato se je piknika udeležilo mnogo ljudi, da je bilo navzočih okrog tri tisoč ljudi.

Na pikniku smo se imeli imenitno. Kuharice so nam pripravile imeniten paprikaš, ki smo ga zalivali s pravim in hladnim pivom. V senci pod košatim drevjem pa so se zabavali rojaki s kalifornijčanom ter pri tem tako lepo prepevali, da nisem mogel kaj, da bi se jim ne pridružil ter malo zabrenčal. Moj glas je moral biti jako lep, saj so me kar gledali. Na pikniškem prostoru je bil postavljen tudi cirkuški šotor, na katerem je bil velik lepak, na katerem je bila slika debele ženske, poleg nje pa kača, kar je baje bilo oboje na ogled v šotoru. Ker sem bil radoveden in bi bil rad videl vso stvar, sem plačal "kvoder" ter stopil v šotor, ampak ni bilo sledu o kačah in debelih ženskah, pač pa sem ugledal majhno skupino — oče, dva njegova sinčka in hčerka—ki so tako lepo brenkali na tamburice, da sem jih poslušal kot ukopan ali spremenjen v nekakšen solnat steber kot Lotova radovedna polovica.

Pripravljalni odbor je imel polne roke dela, kajti rojaki, četudi nekateri brez dela, se niso bali potrošiti par dolarjev v korist SND. Po peti uri so prišli iz svojega šotora že omenjeni tamburaši, nam zaigrali na tamburice in zraven tako lepo zapeli, da so se naše, že itak malo razmehčana srca še bolj zmehčala. Sredi pikniškega prostora pa je stal lep avto, katerega so piknikarji z zanimanjem ogledovali in pri tem najbrž želeli, da bi ga jim sreča naklonila, vsi pa ga seve niso mogli dobiti. Na plesišču je bilo tudi zelo živahno, otroci pa so se zabavali s ponji, katere so jezdili sem in tja. V splošnem je bil piknik zelo uspešen in vsi, ki smo se ga udeležili, smo prišli na svoj račun ter se imenitno zabavali, in smo odšli proti domovom prav dobro razpoloženi.

Joseph Ule.

VODNA KRALJICA

Pevka Adelaid Lambert, ki je moj najboljšimi pevkami v dežeii.

Pomoč utopljencem

Čudna stvar: morje mirno, brez bičja in blata, plavač izboren, a se je vendar iznenada pogreznil tik obale. Da ga niso trije srčni mladeniči rešili s čolnom, bi bilo po njem. Kaj se mu je naključilo? Krč? Naval krvi zbog prebave? Omedlevica? Iktus, ki ga povzroči voda, če hipoma prodre v sluhovod in s tem zmede zmisel za ravnovesje, čigar sedež je v notranjem ušesu. Takih presenečenj ni varen niti najboljši plavač, pa naj bi bil sam grof Lalyman. Bodi si karkoli, ubožec je ležal na obali brez zavesti, srce je še jedva bilo, dihal pa ni več.

V fiziološkem laboratoriju ali v znanstveno opremljeni stanici bi ga bilo lahko obuditi v življenje. V srce bi mu bili na priliko vbrizgali adrenalin ali še rajši koramin, ki v veščih rokah utegneta delati čudeže. Kajti srce danes ni več oni 'noli tangere', kakršno je bilo svoje čase. Saj ni še dolgo, kar je francoski profesor Achard uspešno opravil krvno transfuzijo tekom tifoidne mrzlice, komplicirane z obilim krvavenjem in žilnim kolapsom.

Pri roki so bili predvsem imeli duhovito napravo, s katero more vsakdo brez prevelikega napora izzvati umetno dihanje, da ne omenjam pihala za kisik, toplih obkladov itd.

Ali na osamelem obrežju, daleč od bivališč in brez zdravnika so preostajala zgolj naravna sredstva: ritmično potezanje jezika (Labordova metoda) ali enakomerno dviganje ter spuščanje rok (Silvestrov način), da se vzbudijo refleksi. Poslednji pripomoček ima to slabo stran, da zahteva silen in trajen trud, kakršnega le malokdo zmore, dočim prvi vselej ne zadošča, da se pretrijo pljuča.

Po sreči je bil med rešilci spreten junak, ki se je spomnil, kako so med vojno pomagali utopljencem. Ko sem dospel na kraj nesreče, je vrli možak že četrt ure poskušal Schaeferjev izum, ki sta ga v sanitejsko službo uvedla lečnika Legendre in Nicloux. Posebnega znanja ne zahteva niti osobitih priprav le dobro voljo, vztrajnost in ljubezen do bližnjega.

Telo se položi trebuški na tla, roke se razprostro in glava nekoliko na stran okrene. V tej legi se vlaga, ki napolnjuje cavum, sama po sebi odteka in jezik ne zdrkne navzad, kjer bi zamašil dihalni otvor. Rešnik poklekne ponesrečencu ob nogah, ki jih tesno stisne med svoje. Ko čvrsto sedi, pritiska na vse kriplje z rokama na obe strani hrbta v višini prsnega oklepa, da izprazni pljuča. Potlej prestane, da se more prsni koš po prirojeni možnosti razširiti in spustiti zrak v dihala. Tedaj se delo prične znova in se ritmično čim dlje nadaljuje, okoli petnajst pritiskov na minuto. Napor potemtakem ni čezmeren: opetuje se lahko precej dolgo, kar ni najmanjši pogoj za srečen izid. Uspeh je zagotovljen, ako posredovanje ni prišlo prekasno: po nekem kritičnem trenutku se namreč ne da nič več s pridom poskusiti.

V našem primeru še ni bilo vse zamujeno. Schaeferjeva modrija se je obnesla. Nekaj časa zatem sem zopet srečal našega utopljenca. Sicer ni bil videti bog ve kako pri sebi, nezgoda se mu je še poznala na obrazu. Vendar še tlači zemljo in svojega rešitelja lahko do komolca zahvali.

V dobi, ko toliko čujemo in čitamo o nezgodah v tekočem elementu, bo morda komu prav hodila Schaeferjeva iznajdba. Najboljše bi bilo seveda, če se človek ne bi utopil. Vendar po navadi se to ne dela nalašč.

430 metrov pod morsko gladino

Dva ameriška učenjaka, zoolog dr. William Bebe in Ortis Barton, sta se pogreznila v jekleni krogli v rekordno globino 430 m pod vodo. Ta potapljaški čin, ki je petkrat večji od dosedanjih globinskih rekordov, sta napravila pri otoku Nonsuch, kjer se je pod Bebejevih vodstvom utaborila Bermudska oceanografska ekspedicija. Teža jeklene krogle, koje notranji premer znaša 142 cm in ki je več cm debela, znaša pet stotov. V krogli sta imela učenjaka kisik in telefonsko zvezo. Kroglo so spustili v popolnoma mirno vodo, kakih osem km od otoka. Nedvomno je zaradi nje teže zdrknila navpično navzdol in dolžina kabla, na katerem je bila pritrjena, je resnično dosežena globina.

Aparat je bil napravljen iz posebno odpornega jekla po navodilih Bartona, ki je napravil načrt zanjo sporazumno z dr. Bebejem. V globini 430 m je bil vodni pritisk nad kroglo 652 funtov na kvadratni palec ali nad 43 atmosfer in teža vode, ki je pritiskala na kroglo, je znašala kakih 3100 ton. Pritisk vode ni niti najmanj deloval na kroglo, kar je Barton sporočil po telefonu, ko je bil v globini 430 m pod morjem povelje, naj ustavijo spuščanje. Njegov glas je bil prav razločen in jasen.

V tej globini se solnčna svetloba izgubi; samo modro vijoličasti žarki s konca spektruma pronikajo v to globino. Pri 1000 m globine bi se opazili le še skrajni vijoličasti žarki, v nadaljni globini do 1700 m pa bi se tudi ti popolnoma izgubili.

Ribe v teh globinah so doslej ujele samo ekspedicije v globokem morju na ladjah "Challenger" in "Arcturus". Bebe jih je vlovil s posebnimi velikimi mrežami. Pri prvem obisku v globini pa nista mogla učenjaka takoj razločevati med temi morskimi prebivalci, ki jo je Bebe že raziskoval in ki ima svoj lastni svetlobni sistem. Ta samorazsvetljava obstoji v posebnih pripravah, ki jih še ne poznamo in ki jim moramo iskati pojasnila v še malo raziskanih organskih kemičnih snoveh luciferina in lugiferasa.

Vesti iz Jugoslavije

(Poročevalski biro Prosvete v Jugoslaviji.)

Veliko neurje nad Sodražico

Ljubljana, 2. avgusta 1930.

Te dni se je nad Sodražico zneslo nebo. Nihče ni pričakoval v četrtek viharja in toče nad Sodražico, ko so se nad Blokami začeli zbirati črni oblaki. Ljudje so se baš ta teden veselili nad dejstvom, da so se poljski pridelki, ki so minule tedne vsled hude suše precej zaostali v rasti, vsled enotedenskega dežja in nato sijočega solnca prav lepo popravili, kar se znese nad temi kraji nebo in temni elementi uničijo prav vse do zadnjega. V četrt ure je bilo neurje nad Sodražico in padala je med dežjem močna toča, najhujši pa je bil orkan, ki je rušil vse, kar mu je bilo na poti. Ljudje ki se niso mogli umakniti z bližnjih polj pod streho, so se komaj zdržali, da jih ni vihar odnesel. Škoda po neurju je neprimerno večja kakor se je pričakovalo oz. domnevalo, ker je ni bilo mogoče hipno ugotoviti in preceniti. Povsod je videti strahotno razdejanje viharja, ki je deloval z vso silo. Podiral in lomil je drevesa, kozolce in razkrival strehe. Občinski hiši je vihar odnesel z ene strani 14 vrst opeke, tako da so ostale le še 4 vrste. Ravno tako ni prizanašal tudi drugim streham. Saj je raznašal vihar plotove, deske, torej vse kar je bilo mogoče razdejati. Kogar je zalotil na prostem, se je moral z vso silo oprijemati, da ga ni odnesel. Na gasilnem domu je streho, ki je bila iz pločevine, vihar odnesel nad 100 metrov daleč in je padla na sleme sokolske telovadnice. Umevno je, da je prizadejal padec pločevine neizmerno škodo. Vihar je odpihal okna in marsikje sta le dva moža s težavo držala vrata, da jih ni odprl vihar siloma. Toča je bila debela kakor oreh. Na polju je napravila veliko škodo. Vse je uničeno: krompir, pesa, koruza, proso, fižol . . . O sadju sploh ni več nikakega govora. Ker če vihar ni podrl drevesa, polomil veje, je pa toča oklestila sadno drevje tako, da ni skoro več lista na drevju. Ostale so le kleščene veje, ki žalostno štrlijo in pričajo o veliki in strašni katastrofi. Mnogo večjo škodo, kot domnevano, je napravila toča na šipah. Kjer je razbila šipe, je vdrla voda v sobe. Pri nekih posestnikih je toča pobila do 50 šip, na vsem posestvu g. Fajdige pa 112 šip, kar je dovolj zgovorna številka o tej strašni toči. Strašno neurje s točo in viharjem je trajalo le kakih 6 do 10 minut, deževalo in lilo je pa še kake pol ure. Prebivalstvo je obupano spričo razdejanja in potrebuje pomoči. Sena tako ni veliko in živino bodo morali prodati ali pa drago kupiti seno — sedaj je prišla pa še elementana nezgoda. Škoda je cenjena samo na poljih do 2 milijona Din, prišla bo pa od Banske uprave iz Ljubljane posebna komisija, da ugotovi škodo in začne s pomočjo nesrečnim kmetovalcem.

Gasilski dnevi v Ljubljani

Ljubljana, 4. avgusta 1930.

Slovenija je imela prve dni avgusta v dveh svojih mestih, v prestolni Ljubljani ter v Kočevju, polno tujcev, mnogo ceremonij in mnogo hrupa in šuma. V Ljubljani je imela Slovanska gasilska zveza svoj kongres, združen z velikimi proslavami, v Kočevju pa so praznovali 600-letnico priselitve kočevskih Nemcev. I Ljubljana i Kočevje sta bila polna tujcev.

Visek gasilskih dni v Ljubljani je tvoril pač zadnji dan, ko se je vršil sprevod in nastop vseh gasilcev, ki so prišli v Ljubljano iz vseh krajev Jugoslavije, iz Bolgarije, Češke, Francije, Poljske itd. Računa se, da je ta dan bilo nad 10,000 samih uniformiranih gasilcev v Ljubljani. To je vsekakor velika množica.

Že prejšnji dan so prihajale velike množice gasilcev z vseh strani, zjutraj od 5. do 7. ure pa je bil na kolodvoru naravnost naval ne le ljudi, marveč posebnih in pojačenih rednih vlakov. Vlaki so vozili v postajo drug za drugim, komaj da so se umikali. Prihajali so uniformirani gasilci iz naših krajev, z juga, iz Dalmacije, iz Srbije, iz Bolgarije, na peronu jih je sprejemal odbor ter jih razvrščal po mestu. To jutro je iz same Slovenije prišlo v Ljubljano krog 10,000 ljudi, deloma gledat, deloma sodelovat pri manifestaciji. Gasilci so se zbrali na Mestnem in Vodnikovem trgu, lepo vreme jim je bilo naklonjeno in tako je bil promet po ulicah in cestah ogromen. Vse mesto je bilo tudi v zastavah. Sprevod se je formiral na Vodnikovem trgu ter korakal od tod na Kongresni trg, ki je bil hkrati ves natlačen od gasilcev. Tamkaj se je vršila maša na prostem. V sprevodu je sodelovalo več godb, zastav je bilo kakih 100, zastopane so bile razne gasilske organizacije iz inozemstva kakor tudi samaritanske čete gasilcev itd. Po maši se je znova vršil sprevod, v katerem je korakalo krog 10,000 uniformiranih gasilcev, mnogo gostov, občinstva, gledalcev pa je bilo polno na vseh ulicah.

Popoldne se je vršil na prostoru Ilirije javni telovadni nastop gasilcev.

Gasilski dnevi so se izvršili v redu in je vsa javnost z veseljem pozdravljala svoje čuvaje.

Razne vesti

Dva je ustrelil. — 600-letnico kočevske naselbine so v Kočevju praznovali kar najlepše. Pa tudi okolica ni zaostajala. Zažgali so po vseh hribih kresove. Tako so fantje zažgali kres tudi v hribih Komolca in Tople rebri. Potem pa so se fantje napotili vasovat k hčerki logarja Andreja Krakerja. Hči je sicer omožena, toda njen mož živi v Kanadi. Stari Kraker, krog 50. let, je že delj časa nejevoljno opazoval, da hodijo fantje klicat njegovo omoženo hčerko. Tokrat se je razsrdil tako, da je zgrabil svojo nabito lovsko puško ter izstrelil šibre skozi okno med fante. Začul se je krik, beg in nekdo je tožil v bolečinah. Dva sta obležala na mestu vsa krvava. Bila sta to 20-letni Josip Schmidt iz Komolca ter 24-letni Fran Koenig iz Tople rebri. Schmidt je čez nekaj trenotkov v hropenju izdihnil. Koeniga pa so prepeljali v novomeško bolnico s prestreljenimi pljuči, z ranjeno glavo in roko. Tudi njegovo stanje grozi s smrtjo. Krakerja bodo aretirali. In mož se kje v Kanadi muči in trpi.

Savinja jo je utopila. — V nedeljo 3. t. m. je zahtevala Savinja v Rimskih toplicah svojo novo žrtev. Na sokolski zlet v Rimske toplice je prišla tudi Sokolica Berta Plazerjeva iz Hrastnika. Še z nekaj drugimi se je šla kopat v Savinjo, ki pa je bila narastla in umazana po zadnjem dežju. Terena radi tega ni bilo mogoče opazovati. In tako se je Plazerjeva, ki ni bila vešča plavalka, bržkone nevede spustila na mesto, kjer je Savinja zelo globoka, zakaj nenadoma jo je potegnilo v vodo, pod gladino. Tovarišı so kričali na pomoč, a pomagati ji niso mogli. Valovi so se zgrnili preko nje in ni je bilo več videti. Utonila je. Trupla še niso našli.

Novo letalo. — Ljubljanski Aero-klub, ki ima nalogo, dvigati smisel za avijatiko ter vzgajati pilote, ki bi prišli v slučaju vojne za oficirje, je v nedeljo dal blagosloviti svojo novo letalo, ki so ga krstili za "Lojzeta". Blagoslovil ga je sam škof Rožman. Potem je "Lojze" odletel v Zagreb.

"Preteklost se ne vrne več"

Ljubljana, 9. avgusta 1930.

Predsednik vlade, general Živković je zadnje dni potoval po Bosni in Dalmaciji ter Črni gori ter ob teh prilikah govoril na mnogih mestih ter v svojih govorih naznačeval smer svoje politike. Kakor znano, je general Živković prevzel vlado takrat, ko je kralj ukinil parlament ter sam imenoval predsednika vlade in ministre. To se je zgodilo dne 6. januarja lani.

General Živković je na svojem potovanju govoril v Sarajevu, v Mostarju, v Cetinju, v Splitu ter Šibeniku, danes pa se je vrnil v Beograd.

V svojih govorih je poudarjal predsednik vlade potrebo kraljevega dejanja dne 6. januarja lani, kako je strankarski tepež rušil državo ter jo polagoma tiral v propast. To da je preprečil kralj z razpustom parlamenta, s katerim je imel slabe izkušnje. Dalje pravi, da je po vseh sedanjih deklaracijah vlade in kralja jasno, da se preteklost ne vrne več in da bo kraljevska vlada vztrajala do konca pri delu za ustvaritev svojih velikih nalog.

Škof dr. Jeglič v penzijonu. — Dr. Jeglič je zapustil svoje mesto v Ljubljani ter šel najprej v Celje v neki samostan na duhovne vaje, zdaj pa je dospel v Gornji grad, kjer bo na svojem veleposestvu preživel svoja zadnja leta. Znano je, da so še ob živem Jegliču že postavili pomožnega škofa dr. Rožmana, ki je zdaj z umaknitvijo Jegliča postal samostojen pastir. Nadškof dr. Jeglič v Domoljubu razlaga svojim vernikom, zakaj je odšel s škofovskega trona ter navaja, da je pač star in bolan ter je zato zaprosil papeža, naj ga razreši službe, Marijo pa je v molitvah prosil, naj vodi papeževe roke tako, da podpišejo "odpustnico". In papež je podpisal, dr. Jeglič je s 1. avgustom bil razrešen svoje službe. — Tako lepo razloži svoj umik, mnogi pa vedo, da je bil dr. Rožman imenovan za škofa po forsiranju s strani jezuitov.

Dva poskušena samomora. — Prvi v Ljubljani, drugi v Mariboru, prvi z britvijo, drugi s skokom iz I. nadstropja. Pleskarski pomočnik France N. iz Most pri Ljubljani je bil že delj časa brez stalne zaposlenosti. Včeraj je v družbi svojih prijateljev tožil nad svojim težkim položajem, nad brezposelnostjo. Obenem je tožil radi nesrečne ljubezni. Poleg vsega hudega življenja ki ga tepe, ima še to nesrečo. Ko se je kasneje vračal domov, je srečal svojega dekleta, ki pa ga niti videti ni maralo. To je 24-letnega Franceta tako razjezilo, da je začel metati ob tla sredi ceste stvari, ki jih je nosil s seboj. Ko je zvečer doma legel v posteljo, si je z britvijo prerezal žile na roki. Ko je to mati opazila, je poklicala sosede kakor tudi reševalno postajo, ki ga je prepeljala v bolnico. Njegovo stanje ni nevarno. — V Mariboru se je včeraj zjutraj ob treh vrgla iz prvega nadstropja svojega stanovanja v Studencih Marija Mazi, stara 33 let. Obležala je v nezavesti z zlomljeno nogo ter poškodovano roko. Kasneje so jo našli pasanti. Mazijevo so prepeljali v bolnico in je njeno stanje dobro. Vzrok poskušenega samomora ni znan.

Huda nevihta na Ptujskem polju. — V četrtek proti večeru se je nebo nad ptujsko okolico nenadno zgostilo v črne oblake, ki niso obetali nič kaj prida. Kmalu se je vlilo iz oblakov, spremljala pa je dež debela toča kot oreh. Seveda je napravila toča veliko škodo po poljih, v sadovnjakih ter vinogradih. Koruzo in ajdo, ki je bila zelo lepa, je toča pobila. Najbolj so prizadete občine Hajdina ter vse okoliške vasi v bližini Ptuja. Nevihta pa je divjala tudi v Veliki Nedelji in pri Sv. Lenartu.

Truplo Berte Plazerjeve so našli. V nedeljo je utonila v Savinji pri Rimskih toplicah, truplo pa so našli in potegnili iz vode šele 7. t. m., torej čez pet dni. V Brišah pri Zidanem mostu je prepeljaval posestnik Kokotec delavce preko Savinje. Pri tem je opazil ob skali viseče truplo neke ženske. Dvignili so ga iz vode ter prepeljali v Hrastnik, kjer je bila Plazerjeva doma. Utonila je ob priliki sokolskega izleta v Rimskih toplicah. Hotela se je kopati v Savinji, ki pa je narastla radi dežja in bila kalna. Tako je zašla v globoko vodo in kot nevešča plavalka utonila.

Umrli so: V ljubljanski bolnici je umrla gospa Ivana Fiego, soproga višjega stražnika. — V Mariboru je umrl 72 letni Ivan Filipič, upokojeni nadzornik mariborske kaznilnice.

Prirodne katastrofe

Dežela potresov in vulkanov

Neukrotljive prirodne sile so nam zopet z žalostnim poudarkom pokazale, kako je v resnici z močjo znanosti in tehnike, ki hočeta podjarmiti naravo. Ljudje se do neke mere lahko ubranimo ognja in vode, a kdo ima oblast nad razdiralno silo vetrov, orkanov, tornadov in tajfunov, ali celo nad titansko močjo zemlje, kadar se strese v svojem kamenitem oklepu?

Velesili Japonska in Italija, ki sta najbolj nasičeni s prebivalstvom, sta največkrat prizadeti. Samo naključje je, da je zadnji potres v južni Italiji prizanesel tamkajšnjim velemestom, zakaj drugače bi bilo gorje še stokrat večje, kakor je. Ako bi streslo n. pr. Napoli tako, kakor je razmajalo nekatera gorska gnezda v južnem Apeninu, potem bi bilo število človeških žrtev ogromno in gmotna škoda neizmerna. Prizadeto ozemlje je k sreči redko naseljeno. Mesteca, ki so jih prebivalci iz strahu pred malarijo in briganti zidali visoko v gore, ne pomenijo bogve kakšne vrednosti. Vse je bilo narejeno bolj od danes do jutri, zakaj potres je že večkrat poprej razdejal, kar so postavili ljudje. In če je navzlic temu toliko človeških žrtev in škode, potem si lahko mislimo, kako strašno so morale besneti podzemeljske moči.

Nekaj dni po potresu je obiskala Italijo še druga elementarna katastrofa: silen ciklon, ki je opustošil del rodovitne pokrajine med Benetkami in vznožjem Alp. Čeprav ni povzročil niti približno tolikšnega razdejanja kot potres, vendar je gospodarska škoda dokaj občutna.

Cikloni so ob Sredozemskem morju sicer redek pojav, mnogo redkejši kakor na področju Mississippija v Ameriki ali pa celo na Kitajskem in Japonskem. Pred kratkim je zopet razsajal tak zračni vrtinec ali tajfun nad južnim delom japonskega otočja in nad delom Koreje, kjer je opustošil razsežna in bogata riževa polja. Človeških žrtev sicer ni bilo toliko kot v Italiji, zato pa je gospodarska škoda v teh krajih, ki so komaj opomogli od velikanskih poplav in od groznega potresa pred sedmimi leti, neprimerno večja. Ne gre za človeška bivališča, ki jih je tajfun porušil in odnesel tisoče in tisoče, glavno je uničena riževa žetev, ki pomeni skoro pet milijard dinarjev izgubljene narodne imovine.

Strahoviti potres v južni Italiji je obrnil pozornost vse Evrope na nemirna južnoitalijanska tla, na deželo potresov, kjer so neukročene podzemeljske sile zahtevale že na desettisoče človeških žrtev. Obenem pa je sprožil usodno vprašanje: ali ne preti morda tudi drugim evropskim deželam v doglednem času kaka slična katastrofa?

Najaktivnejša potresna ozemlja v Evropi so okrog Sredozemskega morja, v prvi vrsti Italija s Sicilijo in Liparskimi otoki. V Italiji je mesečno 24 do 30 potresov, od katerih odpadeta dve tretjini na južne province. Potresi so večinoma tako "nedolžni", da skoro niso vredni brige. Le kakih šest na leto je tako močnih, da povzroče občutnejšo škodo. Najsilnejše potrese beležijo v Kalabriji in ob Messinski morski ožini. Najmanj potresov pa je na obali Jadranskega morja, izvzemši prelom pri Monte Gargano, ki je prav za prav košček naše Dalmacije na italijanskih tleh.

Močnejša potresna ognjišča so potem v kotlini Fuciskega jezera pri Avezzano-Sulmona. Dokaj pogosto se trese zemlja tudi v Rimu in okolici, a potresi tod skoro nikoli ne povzroče večje škode. Vzrok so podzemeljske prelomnine v Kampanji, zaradi katerih so nastala Pontiniška močvirja, ugasli ognjeniki Albanskih gora ter Albansko in Nemijsko jezero.

Dočim je rimska Kampanja rahlo valovita, travata stepa, se začenja v Kampanjski nižini, zlasti ob napoljskem zalivu izrazit južni svet. Divje razjedena morska obal z skalnatimi otoki Ischia, Procida in Capri je posejana z mesteci in mesti, sredi katerih kraljuje Napoli v okrilju mrkega Vezuva. Ta ognjenik je zrastel iz morskega zaliva, nastalega zaradi udora zemlje, kakor kaže z gorskimi šoljkami pomešano kamenje, ki ga Vezuv včasi izbruha na plano. V starem veku je bil Vezuv čisto pohleven hrib. Čredo so se pasle v njegovem zarašćenem žrelu. Šele izbruh 29. avgusta 79. je odkril človeštvu njegov pravi značaj. Takrat so v pepelu in lavi, ki je iznenada prodrla iz njega, izginila mesta Pompeji, Herkulanum in Stabae. Pozneje so izbruhi še večkrat uničili naselbine ob vznožju, toda značilno je, da občutnejših potresov ognjenik nikoli ni povzročil. Tudi vzhodno od Napolja so vulkanska tla, znana pod imenom Flegrejska polja, ki zaradi neštevilnih žrel nalikujejo nekakšni lunini pokrajini. Tukaj je 1583 med močnim potresom in silnimi eksplozijami nastal na nekem vrtu v nekaj dneh nov vulkan Monte Nuovo. Prav bogati so tudi potresi na že omenjenem otoku Ischia. Najmočnejši je bil 28. julija 1883, ko je pod razvalinami poginilo 2300 ljudi.

Ali so potresi na tem otoku vulkanskega izvora, se zanesljivo še ne ve. Gotovo pa je, da se celi odseki napoljskega zaliva zdaj pogrezajo, zdaj zopet dvigajo, tako da izginejo včasi cela nabrežja z hišami vred pod vodo. Na ta način je nastala tudi znamenita "Azurna jama" na otoku Capri. Vhod vanjo je skozi nekdanje okno, ki se je tako pogreznilo, da je do polovice v morju, dočim so prava vrata popolnoma pod vodo in skoznje pada v jamo bajna azurna luč, po kateri se jama imenuje.

V izrazitem nasprotju s prilično mirnim obrežnim vulkaničnim pasom pa je bolj v srčju dežele ležeči razdrti kampanski Apenin, prizorišče zadnje potresne katastrofe. Kakšne geološke motnje utegnejo biti vzrok potresnih katastrof v tej pokrajini, ni znano — vsaj za vsa ognjišča ne. Očitno pa je, da je zakrivil velikanski potres, ki je 1857 porušil 50 selišč in pokončal 12.000 ljudi, geološki prelom doline Diano.

Kakor rečtno, je najizrazitejše potresno ozemlje južne Italije Kalabrija z Messinsko morsko ožino. Tukaj se ponavljajo uničujoči potresi zelo pogosto. Mnogo mest in vasi je že popolnoma izginilo, a človeške žrtve se štejejo na desettisoče. Višek je bil tako zvani Messinski potres 1908, divjajoč na obeh straneh morske ožine. Takrat je v nekaj sekundah poginilo samo v mestu Messini 60.000 ljudi, dočim so našteli v Reggio Calabria 9600,, drugje na deželi pa še 13,300 človeških žrtev, tako da je bilo pri tem potresu vsega skupaj ubitih 83,000 ljudi. Četrt ure po potresu se je voda v morski ožini umaknila od obrežja, a takoj nato se je zagnal vanje ogromen, 8 metrov visok val tako zvane potresne plime, ki je pometal na suho ladje, porušil hiše, mostove in železnice ter utopil množino ljudi, ki so ušli potresu.

Vzrok potresov okrog Messine je geološko še mladi udor kotline, ki jo sedaj zaliva Tirensko morje in katere robovi se še niso umirili.

Na Siciliji potresi niso tako pogosti in zlasti močnejših že dolgo niso čutili. Ognjenik Etna sicer sproži sem pa tja močnejše vulkanske potrese, ki pa ostanejo omejeni le na najbližjo okolico. Isto velja tudi za ognjenika Vulkano in Stromboli na Liparskih otokih.

Kakor že rečeno, je zadnja potresna katastrofa v Italiji sprožila tudi vprašanje potresne nevarnosti za druge evropske dežele. Znan je namreč pojav, da se potresi vrste. Včasi so časopisi dolgo časa prazni vsakršnih potresnih vesti, dočim so gotova leta in celo mesece polni žalostnih poročil z vseh koncev sveta.

Na podlagi statistike se je dognalo, da je na vsem svetu letno 9000 potresov, med temi 107 prav močnih. Te številke so seveda povprečna, a navzlic temu se lahko reče, da imamo skoro vsako uro nov potres. Nekatera leta število potresov pa dose-že izračunanega povprečja, zato pa ga druga leta znatno prekorači. V Italiji n. pr. je bilo v letih 1601 do 1881 vsega skupaj 209 velikih potresov, kar znači povprečno 3 katastrofe v 4 letih. V resnici pa so našteli v 103 letih tega razdobja 182 potresov v drugih 177 letih pa le 27. Po tem takem je bilo število potresov v prvem razdobju skoro enajstkrat tolikšno ko v drugem.

Prav značilno je tudi, da število potresov po vsem svetu istočasno raste oziroma pada. Kadar se podzemeljske moči posebno živahno udejstvujejo na Japonskem, Kitajskem, v Tihem oceanu, Ameriki itd., se ponavadi začno množiti potresi tudi v Evropi. Ta značilni pojav razlagajo na dva načina: Mogoče se zaradi nenadnega izravnanja notranjih napetosti v zemeljski skorji na enem kraju zemlje, razbremene slične napetosti tudi drugod, kar zmanjša potresno aktivnost na vsem svetu. Prav tako pa se število potresov povsod poveča, ako se na kakem mestu v zemeljski skorji nenadoma pojavi napetina, ki se mahoma razširi po vsej zemeljski površini. Po drugi razlagi pa uravnava potresno aktivnost neka enotna sila, ki ima svoj sedež v zemlji sami ali pa zunaj nje.

Novo proučavanje potresnih zapiskov je pokazalo, da potresna aktivnost dostikrat naraste vsakih 11 let. Iz tega bi se dalo sklepati, da je odvisna od solnčnih peg, ki imajo enako periodo. In potresne beležke dejanski kažejo, da je bilo vselej največ potresov takrat, kadar je bilo na solncu najmanj peg. Nekateri raziskovalci so tudi izračunali, da se potresi množe n. pr. vsakih 19, 22 ali 33 let. Na podlagi teh izsledkov prorokuje neki angleški profesor, da se nam obeta največ potresov v letih 1951 do 1958, zlasti pa od 1980 do 1988.

Zanimivo je tudi vprašanje, kako se potresi razdele na posamezne letne čase. Podatki, ki jih je v tej smeri zbrál geofizikalični institut univerze v Lipskem, kažejo tole sosledje: Na severni polutı je največ potresov pozimi ali spomladi, najmanj pa poleti in jeseni. To pa velja samo za število potresov vobče, ne glede na njih jakost. Najzanesljivejše podatke o sosledju potresov, čijih ogjišča so v Evropi, nam je dal Conrad, ki je študiral potresne prilike v Avstraliji. Zelo zanesljivo je izračunano sosledje tudi za Japonsko, dočim se za Italijo glede na lete čase ni pokazala nobena izrazita perioda. Najbrže zaradi tega ne, ker so v statistiki upoštevali tudi strogo lokale potresne sunke vulkaničnega izvora. Za vzrok teh letnih period se ponavadi smatrajo meteorološke činjenice, zlasti zračni pritisk.

(Živ. in Svet.)

RAZNE VESTI

Oblačilna firma hoče konkurirati kaznilniškim izdelkom

St. Paul. — Tukajšnja oblačilna tvrdka H. Lang & Co. je hotela vsiliti svojim delavcem 30% mezdno znižanje, toda delavci so se odločno uprli, nakar jih je družba izprla. Delavci zdaj piketirajo pred tovarno, v kateri delajo stavkokazi, ki pa uvidevajo, da se ne izplača delati za tako majhne plače. Unijski voditelji v St. Paulu pravijo, da hoče Lang Co. konkurirati s kaznjenskim delom in da bi rada spravila svoje delavce na kaznjenski standard, in da skuša pripraviti proste delavke, da bi tekmovale s kriminalci, ki so zaprti v raznih kaznilnicah.

Bogata družba slabo plačuje svoje delavce

Lackawanna, N. Y. — Bethlehem Steel Co., kateri načeluje Eugene Grace, si je lani privoščila masten bonus, ki je znašal $1,000,000, svojim delavcem v tovarnah v Lackawanni pa ne privošči poštene plače, ki bi jim omogočila dostojno življenje. Delavci v tamošnjih tovarnah te družbe zaslužijo po $11.34 na teden. Plačani so po 42c na uro, a delajo samo tri dni v tednu, po devet ur dnevno.

Vladar Etiopije ponuja ameriškim graditeljem sužnje

Washington. — Etiopski vladar Ras Tafari je ponudil konstrukcijski tvrdki J. G. White Co. iz New Yorka sužnje za delo pri gradnji velikega irigacijskega jeza pri jezeru Tsane v Etiopiji, kar je spravilo državni department v precejšnjo zadrego. Zvezni zunanji department bo namreč poslal posebnega odposlanca na kronanje etiopskega vladarja, ki se bo vršilo v novembru.

Unijski uradnik ustreljen

Chicago. — Charles Mulcahy, poslovni agent unije polagalcev cevi, je bil v sredo ustreljen, drugi uradnik te unije Bernard Ruberry pa je bil težko ranjen in bo najbrž podlegel poškodbam. Umor je rezultat spora, ki je nastal med uradniki unije, ker so se nekateri zavzemali za napoved stavke polagalcev cevi, ki delajo pri gradnji nekega šolskega poslopja, drugi pa so bili proti. Morilci so pobegnili in policija jih sedaj išče.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

izdaja svoje publikacije in še posebno list Prosveta za koristi, ter potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

Agitirajte za "Prosveto"!

PONOS AMERIŠKIH SPORTNIKOV.

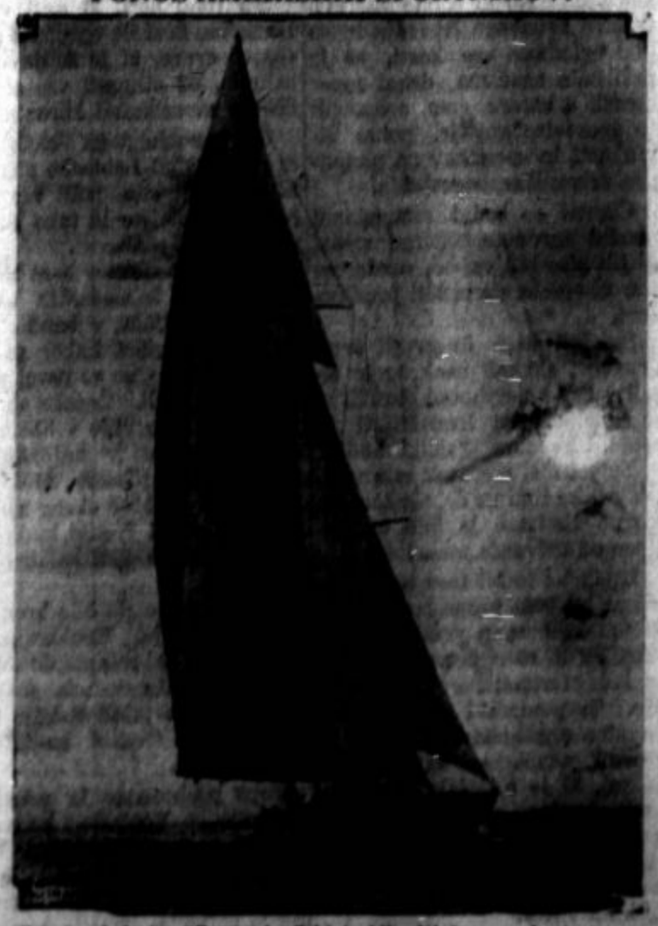

Sportna jadrnica "Enterprise," ki je bila določena za kontest z angleške jadrnice Thomasa Liptona ki je svetovno znan sportnik.

Adam Milkovič:

PODEDOVANO ZNAMENJE

(Povest, ki je bila nagrajena v literarnem kontestu Prosvete.)

Ta dan Mare vse popoldne ni bilo iz njene sobe. Slonela je ob mali mizici in vrtala vase. On! Stojan! Prodali so mu jo, za denar so mu jo prodali; oče jo je prodal, ko je vendar tako verovala v njegovo ljubezen! Kakor potepuhi so se ji znova in znova približevale temne misli in trkale na duri njenega srca, za katerimi je stal skrit črno oblečen človek s sklenjenimi rokami . . .

"Andrej!"

V mraku je Mara neslišno odprla vrata in odhitela po stopnicah. Zunaj je naletaval sneg. Mara si je tesneje ovila plašč in krenila oprezno na cesto. Nihče je ni bil opazil. Šele ko je odvetnik Rakuš odhajal k večerji in hotel Mari že v naprej čestitati, so zaman trkali na njena vrata. Kje je? Presenečeni so obstali pred zagonetko. Sicer so bili že nekaj dni opazovali na Mari vidne izpremembe, katerim pa vkljub vsemu niso pripisovali preveč pozornosti; saj so bili uverjeni, da se sčasoma le uživi v položaj in postane zopet tista, vedno se smejoča Mara, kot je bila — nekdaj . . . In ko so ta večer vstopili, so opazili na njeni mizici — majhne kapljice . . . Solze. Nastala je neljuba tišina. Besede so sproti zastajale v grlih. Ko so se znašli, so vprašali služinčad. Zaman — nihče ni vedel ničesar o njej. Kam je odšla? In sedaj na večer! Na večer, ko se ima vršiti zaroka, ko so povabljeni številni gostje, ugledni znanci tovarnarja Hribarja, gospe Vere, Lesjaka in drugi! Tak škandal! Ugibali so o tem in onem, dokler ni bilo sklenjeno, da pošljejo Caharijo in Jeromena k njenim znankam; zakaj tam jo prav gotovo dobe.

"Kakor ukažete," je rekel Caharija, ki je ves čas verno poslušal vse tovarnarjeve nasvete. Odšla sta. Tovarnarja Hribarja, še bolj pa gospo Vero, je Marina odsotnost spreletela do mozga. Pa ne, da se jim vsi načrti izjalove? Tovarnar Hribar je sklenil, da se odpelje k Lesjakovim in tam takole od daleč poizve, če je bila Mara ta večer kaj tam. Ta misel je njegovo razburjenje nekoliko umirila; saj je bil poleg vsega skoro uverjen, da Maro najde tam. Tudi gospa Vera je bila istih misli. Ko pa je tovarnar Hribar prišel k Lesjaku, je nemalo osupnil — tudi tam je ni bilo . . . Tudi Stojana ni bilo . . . Ah! mu je šinila odrešilna misel v glavo, gotovo sta skupno odšla na sprehod. — Toda v takem vremenu!? Morda pa ju je zadržala kaka druga pot?

"Kam je odšel Stojan?"

"Kako," se je obrnil stari Lesjak, "kaj ga ni? Stojan, Hm, saj ni dolgo, ko sem ga videl." Stopil je po stopnicah pa se kmalu vrnil. "V mesto se je moral odpeljati, tudi avta ni. Saj veš," se je prisiljeno nasmejal, "danes vse gori v njem."

V tem času sta Caharija in Jeromen sedela v mestni slaščičarni. Caharija je jedel torte, Jeromen kadil in ogledoval ženske modne časopise.

"Kaj misliš, kje bi bila Mara?" vpraša Caharija.

Jeromen skomigne z rameni in obrne list. Caharija utakne roke v žep, prekriža noge in udobno naslonjen ogleduje brhke prodajalke, ki so se kar drenjale za dolgim, z najokusnejšimi slaščicami obloženim pultom. Jeromen odloži časopis. Pregledal je bil novoletno modo in brhke punčare, kakor jih je on imenoval in je zabobnal s prsti po mizi.

"Črno kavo, prosim!"

"Halo!" se je vzdramil Caharija, "meni tudi. Hm!"

Pol ure kasneje sta hitela proti domu. Po cestah so stale mlakuže. Kdo neki bi brodil po njih! Caharija se spomni avtotaksijev. Sedla sta v prvega in kakor bi trenil, sta bila pred Hribarjevo vilo.

"Potrpite in pa počakajte," je velel Jeromen šoferju, potem pa hitro skočil za Caharijem, ki je bil že na stopnicah.

"Sta jo našla?" jima je ves zbegan zastavil tovarnar Hribar pot.

"Nisva, gospod."

"Kaj? Nikjer je ni?"

"Nikjer je ni. Tudi v slaščičarni je ni," odvrne hladno Caharija. Tovarnar Hribar je poparjen odšel v sobo in bruhal:

"Nikjer je ni! Taka sramota! Povabil sem vsemogoče znance, še dobri dve uri . . . Uh, še dobri dve uri — pa je še ni. In njega tudi ni! Uh!"

Caharija, ki je stal pred vrati, je skomignil z rameni in odšel v kuhinjo: "Če ni — pa ni."

Izpred vile se je začulo hupanje.

"Gospod doktor," se je zdrznil Jeromen, "spodaj vas čaka avtomobil. Naročila sva vam ga, ker je slaba pot."

Ko se je odvetnik Rakuš odpeljal k večerji, je v svoje presenečenje opazil hiteti od župnišča sem v kožuhovinast plašč ovito žensko. Mara? Iz župnišča prihaja? Nehote se je domislil kaplana Završnika; zakaj opazil je bil, da med njima ni samo navadnih pogledov, ampak da je v njiju očeh nekaj globljega, nekaj skrivnega . . . Ukazal je šoferju voziti počasi in tako, da bi luč žarometa padala čim dalje časa v bližajočo se žensko. Še hip —. Odvetnik je z nemirno kretnjo obrisal zasoplo šipo in iznenaden spoznal v tujki — Maro. Ni se ji izdal. Med potjo je premišljeval. Kje je bila? Zakaj je tako skrivala obraz, ko se je bil peljal mimo nje? Zakaj je zbežala v stran?

Ne dolgo nato, je sračal v mestu Lesjakov avtomobil. Uganka se je še povečala. Kraj Stojana je sedela v črn plašč zavita dama in se tesno stiskala k njemu. Kdo je ta ženska?

Pismo s črnim robom.

Štirinajst dni po zaroki se je pri dopoldanskem izprehodu pripetil Stojanu Lesjaku neljub dogodek. Sprehajal se je po drevoredu in se ravno ozri po Mari, ki bi morala biti že pred nekaj časa na dogovorjenem mestu, ko se mu prismeje naproti — Pepina. Stojan je nemirno puhnil cigaretni dim proti nebu in se napravil za smehljaj pocestnice nevednega. Obrnil se je v stran.

"Klanjam se," je zagostolela ona s hripavim glasom in ga prijateljsko potegnila za rokav. "Kdo bi si mislil, da vas še kdaj srečam, gospod."

Lesjak ni našel odgovora. Zagledal se je v komolec, na katerem so ždeli zabrekli prsti pocestnice, potem pa premeril dekleta od nog do glave. Na nogavicah in po ramenih so se ji trdovratno držali odpadki sena in slame in njena obleka je bila vsa povaljana.

"Kje ste prenočevali?" je rekel končno tjavendan.

Njene bujne prsi so se zazibale in Pepina se je prisrčno nasmejala. "Kako ste radovedni!" je rekla in si popravila krivec, ki ji je uhajal na oči. "A vi," se ognila vprašanju, "koga pričakujete?"

"Stražnika."

(Dalje prihodnjič.)

Joseph Kessel:

IZPOVED SUŽNJEV

Na zemljo je legla senca tropske noči. Ko ni ostalo več niti trohice krvavega črevesja in so bile oglodane vse kosti, se je približala nasičena drhal zopet terasi, s katere smo opazovali to grozovito gostijo, polno živinkosti in spominov na paganska žrtveniška bogoslužja.

Čeprav so bedni sestradanci použili ogromne količine mesa, ki jih niso bili vajeni, vendar se jim ni videlo, da bi bili prenasičeni.

Smejali so se in suvali drug drugega, skakali naokrog in zijali v nas z negibnimi obrazi, ki so se svetili od hvaležnosti in sreče. Posebno "veliki hudič" ni mogel niti trenutek mirovati, prav tako tudi ne debela ženska. Revno ljudstvo je bilo omamljeno od uživanja mesa!

Lablache je bil med tem izginil in bil sem prepričan, da se je umaknil temu prizoru samo zato, da bi nam pripravil novo, še bolj fantastično presenečenje. Ta pomorski oficir je bil izvrsten organizator. In res je prasnil nenadoma za skupino kaktej, ki je obdajala Monfreidovo imetje, snop plamenov. Na sužnje je učinkoval ogenj liki klic čarovnika. Tulili so, se prerivali in pritisnili na ozka ograjna vrata.

Vsi Monfreidovi služabniki so že prihiteli iz hiše. Med njimi tudi Lablache. Silno vešče je bil izbral prostor, da je lahko izvedel svoj načrt do kraja.

Na robu poti, ki drži v vas Haraoue, je stalo ogromno divje figovo drevo, ki je že davno usahnilo, od starosti vse sivo, z debelo zavozlanimi koreninami.

Ob vznožju tega stoletnega drevesa je bil Lablache nagomilil listja in lesa, polil vse skupaj s petrolejem in tako napravil grmado.

Nekakšna molitev brez zlogov je žuborela iz mesnatih ustnic in se izgubljala v temno noč. Spočetka negibni kakor psi, ki lajajo na luno, so se pevci polagoma razgibali. Ženske so prijele za prazne vrče v bližini in se začele gibati v najprimitivnejšem vseh plesov. Možje so se sklenili v obroč okrog njih, v sredo je stopil "veliki hudič" in vsi so začeli skakati kakor obsedeni.

Ples in petje sta bila brez ritma in melodije. Hreščanje, jadikovanje. Od minute do minute je naraščala ekstaza, poskoki moških so postajali čedalje bolj sproščeni in "veliki hudič" je prekašal vse.

Brez prehoda se je nenadno stemnilo. Vzlaste korenike drevesa so postale nevidne. Monumentalno deblo je bilo le še do polovice razsvetljeno. Besnenje je utihnilo, grmada je ugasnila. Pred nami niso stali več temni, sproščeni duhovi, pač pa siromašni ponižni sužnji.

Gledali so nas z očmi, ki so razodevale zaupanje in otožnost. Nič več sledu o deliriju. Prišel je čas, ko smo mogli zvedeti njih usodo. Čutil sem to in sem prosil Monfreida, naj jim razveže jezike.

Spustili so se na zemljo, in so bili srečni, da ravnamo z njimi kakor z ljudmi. Prinesli so jim močno oslajenega čaja in "veliki hudič" je začel pripovedovati s pogledom, ki mu je obstal na ugašajoči žerjavici: "Jaz sem iz Tigrea. Rojen sem bil kot suženj vojščaka. Poznal nisem ne očeta ne matere, svojega gospoda sem spremljal na vseh potih. V spopadu ga je ubil neki vojak iz teh krajev. Zdaj služim njemu."

Starka je pripovedovala: "Ne vem več, odkod sem doma. Dolgo je že tega. V bližini ogromnega gozda, kakršnih ni tod okoli, je gorela vas. Kričeči možje so me odvedli s seboj. Prestala sem velike bolečine, morala sem iti z njimi daleč zelo daleč. Imela sem mnogo gospodarjev, rodila mnogo otrok. Ne spominjam se ničesar več. Gospodarji so me prodajali, otroke pa so mi vzeli."

Prišlo je na vrsto debelo dekle. Z otroškim glasom je povedala svojo zgodbo: "Bila sem čisto majhna. Igrala sem se v domači koči v deželi Sidamo. Vrata so bila odprta. Pojavila se je roka in me prijela za tilnik. Posadili so me na konja. Po zelo dolgi ježi sem prišla v Addis. Prodajali so me iz rok v roke. Moj zadnji gospodar se je preselil v ta kraj."

Drug za drugim so pripovedovali v tožečem tonu svojo bol. Vedno ena in ista zgodba.

"Ali ste tu zadovoljni?" jih je vprašal v mojem imenu Monfreid.

"Zadovoljni?" so vpili, "vedno lačni moramo delati, nabirati les in ga vlačiti ter tolči kamen. Če je gospodar nezadovoljen ali pijan, nas preganja z bičem. Če je še slabše volje, nas obesi z glavo navzdol nad ogenj, v katerega nasuje "berberi".

Mrščavica me je spreletavala. Imel sem priliko pokusiti abesinsko narodno jed. Pravijo ji "vat" in je frikase iz ovčjega ali kurjega mesa, začinjeno z "berberijem", nekakšne vrste rdečim poprom. In to morajo reveži vdihavati z glavo obešeni navzdol!

Z Monfreidovo pomočjo, ki je tolmačil, sem nadaljeval razgovor:

"Ali vas na trgu prodajajo po določeni ceni?"

"Kaj še, za to nas je preveč. Če nas ima gospodar preveč, nas odda po nizki ceni drugemu, manj bogatemu od njega. Če pa mu gre slabo, nas poberejo upniki."

"Ali se možite in ženite?"

"Kaj ti prihaja na um!" je zaklicala debela ženska, "za nas ni možitve. Moj mož je znabiti suženj drugega gospodarja kakor jaz. Če pa se primeri, da bi bila oba pri istem gospodarju, proda enega ali drugega. Otroci, ki sem jih nosila pod srcem, niso moji!"

Šele ko se je jelo daniti, sem zatisnil oči. Sužnjem so prilili v čaj vina in konjaka in ne glede na kazen, ki jih je doma čakala, ker so se ponoči oddaljili od svojih gospodarjev, sem čul nepretrgoma njih smeh in petje.

DRŽAVNI POGLAVARJI ZUNAJ EVROPE

Amerika: Zedinjene države — Herbert E. Hoover; Argentina — dr. Hipolit Irigoyen; Bolivija — dr. Hernando Siles; Brazilija — dr. Pereira de Souza; Čile — general Carlos Ibanez del Campo; Kolumbia — dr. Miguel Abadia Mendez; Kosta-Rika — Lio Cleto Gonqalez Viquez; Kuba — dr. Gerardo Machado de Morales; Dominikanska republika — general Horacio Vasquez; Ekvador — dr. Isidro Ayora; Guatemala — general Lazaro Chacon; Haiti — J. L. Borno; Honduras — dr. Miguel Paz Barahona; Mehiko — Emilio Portes Gil; Nikaragua — Adolf Duaz; Panama — don Florencio Harmodio Arosemena; Paraguaj — dr. Jose Guggiari; Peru — Augusto Leguia; Salvador — dr. Pio Romero Bosque; Urugvaj — dr. Juan Campistagny; Venezuela — general Juan Vic Gomez (vsi predsedniki).

Afrika: Egipt—kralj Fuad I.; Etiopija — cesar R. M. Tafari; Liberia — prezident Charles Dumbar Burgess King; Maroko — sultan Mulaj bej Jusef; Tunizija — bej Si Ahmed; Zanzibar — sultan Sijid Halifa bin Harus bin Thweim bin Said.

Azija: Afganistan — emir Nadir Kan; Kitajska (narodna vlada v Nankingu—general Chiang-Kai-Šek; Japonska—cesar Hiro Hito; Laos — kralj Chao Sisawong; Mongolska — Dambin Surun; Perzija — šah Reza Pahlavi; Siam — kralj Prajadhipok; Sirija — šeik Tagg Edin; Turška — prezident Ghazi Mustafa Kemal Hastleteri.

Naročnina za list Prosveta

Za Združ. države in Kanado	$6.00
1 tednik in	4.80
2 tednika in	3.60
3 tedniki in	2.40
Za Cicero in Chicago je	$7.50
1 tednik in	6.30
2 tednika in	5.10
3 tedniki in	3.90
Tednik sam stane	$1.20
Tednik v Evropo stane	1.70
Poštnina za tednik v Evropo	.50
Mladinski List stane	$1.20
Ml. List v Evropo stane	1.50

Cena oglasom po dogovoru.

Filip Godina, upravnik.

HITRO ZDRAVLJENJE REVMATIZMA

Pleurisy in Pneumonia

Kdor trpi na teh boleznih naj si naroči "Fereuat Liniment", ki mora ozdraviti te bolezni v 48 urah. To zdravilo je ozdravilo že na tisoče ljudi in bo tudi vas. Ta zdravila bi morala biti pri vsaki hiši in tako bi si prihranili veliko denarja. Ta zdravila so jamčena od Julien Fereaut, under the food and drug act, June 30, 1906. Cena steklenici je $2.50. Vsa naročila pošljite na naslov: John Deželak, 301 Lincoln St. Nokomis, Ill. (Adv.)

ZDRAVNIK JI JE REKEL

"Whiting, Ind., julija 20.—Pred 25 leti mi je rekel moj zdravnik, da naj rabim

TRINERJEVO GRENKO VINO

katero je napravilo čudovitosti. Danes ne trpim več vsled zaprtnice, glavobola, slabega spanca, katere so me mučile leta. Mrs. A. Havlin."

Trinerjevo grenko vino očisti črevo, povrne apetit in prinese normalno delovanje prebavnega sistema. Uspehi rednega vživanja (vsake pol ure pred jedjo, trikrat dnevno pol žlice) so čudoviti. V vseh lekarnah. —(Adv.)

famous the world over

• Pinaud's Shampoo

Leaves your hair lustrous, healthy, and not too dry!

At your favorite store—or send for free sample to Pinaud, Dept. M, 220 E. 21 St., New York

Pri branjevcu: "Dajte mi za en dinar mešanih bonbonov!"

"Paglavec, tu imaš dva bombona; zmešaj si jih pa sam!"

Posili pesnik: "Kadar pišem, mi postane vedno čisto vroče."—Kritik: "A mene, ko poslušam vaše pesmi, obliva kurja polt."

From Youth to Age

There are three trying periods in a woman's life: when the girl matures to womanhood, when a woman gives birth to her first child, when a woman reaches middle age. At these times Lydia E. Pinkham's Vegetable Compound helps to restore normal health and vigor.

LYDIA E. PINKHAM'S VEGETABLE COMPOUND

"If you will fill in the coupon and mail to the Lydia Pinkham Medicine Company, they will be glad to send you a copy of Lydia E. Pinkham's Private Text Book, free of charge.

Name.....

Street.....

Town..... State..... Dept. MF

PROBAK BLADES

make your DOUBLE-EDGE RAZOR *(old or new model) a* BETTER RAZOR *or your money back!*

GUARANTEED BY PROBAK CORPORATION

Division of AutoStrop Safety Razor Co., Ltd., N.Y.C.

Zonite

For pyorrhea

For prevention against gum infections, use Zonite, the new powerful antiseptic. Also guards against colds, coughs and more serious diseases of nose and throat.

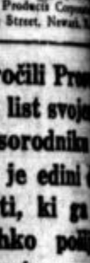

NO EXCUSE FOR A "SPLITTING HEA

There's no need for an aching head in your day. At the first warning throb take Dillard's Aspergum. Chew it a few minutes, before you realize it, you have chased the misery. It's as simple as that—so tasty, harmless—for Dillard's Aspergum is the easier way to take aspirin.

Dillard's Aspergum is the finest mint delicious chewing gum form. You can use any time—any place. You need no water gulp it down. There is no unpleasant taste no choking.

Because you chew Dillard's Aspergum aspirin mixes thoroughly with the saliva so all its soothing qualities are effective continuously.

Keep a package of Aspergum on hand quick, harmless relief from the pain of headaches, neuralgia, neuritis, etc. It helps break a cold, and soothes irritated throats, even severe cases as follow tonsil operations. If your druggist does not have Dillard's Aspergum, send for free sample to Health Products Corporation, Dept. A, 113 North 13th Street, Newark, N. J.

Ali ste že naročili Pro to ali Mladinski list svoj prijatelju ali sorodnik domovino? To je edini trajne vrednosti, ki ga mal denar lahko poš svojcem v domovino.

"THAT LITTLE GAME" Inter-nat'l Cartoon Co., N.Y.—By B. Link

Tiskarna S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene zmerne, unijsko delo prve vrste.

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA